

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Возняк С.О.

студентка,

Харківська державна академія культури

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО: ЕЛЕМЕНТИ ХУДОЖНЬОГО В ДОКУМЕНТАЛЬНОМУ

Кінематограф прийнято розділяти на художній та документальний. Перший створює умовний світ, другий – реальне життя. Але такий розподіл піддається критиці, адже сучасні документальні фільми вибрали в себе прийоми, методи та художні засоби виразності з ігрового кінематографа, а ігрове кіно в свою чергу ввibrало в себе прийоми документалістики. Про це зазначає видатний український документаліст С. Буковський: «Сьогодні границя между игровым и документальным кино почти размыта». Цей процес взаємопроникнення обумовлює необхідність аналізу художніх прийомів у документалістиці.

Розширення можливостей документалістів тісно пов'язана з технічним прогресом, який зробив можливим знімати на компактні камери, без втрати якості зображення, використання об'єктивів, які роблять кадр кінематографічним (звичним для глядача художнього кіно), використання стедікаму, та навіть кінематографічного крану. Наприклад у фільмі «Дуже британський гангстер» використовувався великий стаціонарний кран. У обіході кінематографістів з'явилися коптери, що дозволяють змінювати ракурси зйомки. Також важливим елементом є звук. Поява компактних мікрофонів з різною направленістю та частотою дозволили робити запис без втрати якості голосу героя чи атмосферного звуку. Адже у художньому кіно автори зазвичай використовують шумотеки, або створення шуму з підручних засобів для переозвучання фільму.

Сам термін «документальне кіно» піддається сумніву багатьма кінознавцями та кінокритиками. Вважалось, що документальний фільм – це фільм, який показує справжні факти і події [4]. Першочерговими задачами документалістики були фіксація подій та явищ, накопичення хроніки, наукові дослідження, а також як засіб навчання та просвітництва. В той же час «Документальність – це реальність, яку режисер і знімальна група втягують у себе. Чи можна поставити камеру так, щоб вона знімала об'єктивно? Ні, адже її ставить людина» (С. Буковський).

Вважається, що при увімкненні камери, будь-яка людина грає, видає кращу версію себе, тому фільм не можна вважати документальним. Увімкнення камери передбачає інтерпретацію реальності, що також не додає об'єктивності, про це пише режисер В.Манський «Документальное кино – это не документ в общепринятом смысле. Не справка с печатью, которая удостоверяет, что некий

фрагмент реальності именно таков, таким он пред'явлен. Ведь даже самый первый в истории фильм – «Прибытие поезда» – тоже мог быть совсем другим. Уж казалось бы, куда документальнее? Но если бы братья Люмьер развернули камеру, мы смотрели бы не «Прибытие поезда», а «Встречающие поезд». Совсем другое кино».

Отже, під загальним терміном «документальне кіно» ми маємо на увазі фільм, побудований на реальних подіях, з реальними героями, відзнятий режисером суб'єктивно і змонтований згідно з позицією автора, тобто «документальне кіно», як авторське кіно.

Сучасна документалістика звертається до екранного часу та простору, як до елементів драматургії, що дозволяє розширювати чи скорочувати екранний простір та час і не втрачається сенс розповіді.

Проектування та відтворення авторських думок у документальному фільмі стикається з поняттям документалістики, як фіксування хроніки. Документальним способом зйомки вважається прихована камера, камера спостереження, відеореєстратор, наприклад фільм «Дорога» Д. Калашнікова. У цьому відео відсутні свідомі елементи художності, але монтажна структура фільму надзвичайна драматургічна. Як зазначає відома режисерка М. Розбежкіна: «Если нет сценария, то это не значит, что нет драматургии. Без драматургии в документальном кино, как и в игровом, никуда не денешься».

Персоніфікація автора це один із важливих елементів сучасного документального кіно. Режисери більше не використовують натуральність як прийом, їх турбує третя сторона – образна. Який народжується образ від стику двох кадрів. Режисер Рон Фріке не знімає конкретну подію, він інтерпритує світ. У фільмі «Самсара» автор співставляє культури світу, заворожуючу природу та катастрофу, яку вона може принести, механічні дії людей, що працюють над конвейером та конвеєр споживачів. У фільмі не використовується ні закадровий голос, ні голос в кадрі. Було обрано монтажний прийом співставлення і аналогії. Зазвичай цей прийом використовувався у ігровому кіно, так званий ефект Кулішова (при співставленні двох кадрів народжується третій сенс). Це визиває протиріччя з першочерговою задачею документалістики, яка не створювала нічого нового, а лише відтворювала повсякденність.

Звертаючись до художніх засобів виразності в ігровому кіно, можна виділити такі: композиція, колір, світло, ракурс зйомки, метод зйомки, атмосфера кадру, звук, герой. Усі ці компоненти наявні у документалістиці. Режисер Міхаель Главоггер фільм «Смерть робітничого» вибудовує з п'яти історій (за правилами архітекtonіки) та кожен епізод має свою завершену композицію. У кадрах є атмосфера, та відсутній головний герой. На перше місце виступає проблема, якої торкається автор – для героїв неважливо наскільки небезпечна їх праця, важливий сам факт роботи.

У фільмі В. Манського «У проміннях сонця» режисер вибудовує композицію кадру, важливим стає загальний план, як визначення загальної атмосфери фільму. Режисер переважно використовує ракурс, коли постаменти тяжіють над перехожими. Також використана кольорокорекція, яка зведена до сірого та безбарвного кольору.

Документалісти створюють напругу у фільмах не лише зоровими образами, а й за допомогою звуку. Переїнявши досвід ігрового кіно, у документальних фільмах можна побачити прийом «Тиша», який збуджує свідомість глядача та має неабиякий вплив на емоційну складову. Ускладнюється й сама партитура, використовується не тільки синхронний звук, а й вводиться закадровий голос, шум, звуки, музика, монолог. І це також документалістика перейняла з художнього кіно та відсилає до теорії С. Ейзенштейна Вертикального монтажу «через серію кусков идет *одновременное движение* целого ряда линий» [2, с. 189].

Отже, документальне кіно трансформувалось з фіксації хроніки, у авторське (з інтерпретацією події режисером). У сучасній документалістиці наявні елементи художнього кіно, це проявляється у використанні світла, робота з кольором, побудова композиції кадру, використання монтажних прийомів та розширення музичної партитури. І головне, що саме таке кіно користується попитом та з кожним роком глядацький інтерес зростає все більше.

Список використаних джерел:

1. Вертов Д. Статті, щоденники, помисли / Дзига Вертов; Редактор, автор вступної статті та приміток С. Дробашенко. – Москва: Искусство, 1966. – 320 с.
2. Ейзенштейн С.М. Избранные произведения в 6-ти томах / Институт истории искусств, Союз работников кинематографии СССР, Центральный государственный архив литературы и искусства СССР; Гл. ред. С.И. Юткевич. – М.: Искусство, 1964–1971 – Т. 2: Теоретические исследования и статьи. – 1964. – 568 с.: ил. – Прилож.: С. 315–464. – Коммент.: С. 485–557. – Указ. имен: С. 558–564.
3. Малькова Л.Ю. Современность как история: Реализация мифа в документальном кино. 2-е изд. доп. и перераб. М.: «Материк»; Джулай Л.Н. Документальный иллюзион: Отечественный документализм – опыты социального творчества. 2-е изд. доп. и перераб. М. «Материк», 2005; Пристрастная камера. 2-е издание, исправленное и дополненное. М.: «Аспект Пресс», 2004 и др.; Прожико Г.С. Концепция реальности в экранном документе. М.: ВГИК, 2004.
4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 2, 1971. – 356 с.
5. Шергова К.О. Становлення жанрів документального телекіно (1960-ті – початок 2000-х рр.). Монографія. Академія медіаіндустрії, 2016 р. – 127 с.

Горєлова В.С.

аспірант,

Науковий керівник: Коваленко Ю.Б.

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Харківська державна академія культури

ВПЛИВ МЕТОДИКИ Л. КУРБАСА НА ВИКОНАВСЬКУ МАНЕРУ АКТОРА Л. ТАРАБАРИНОВА У КІНООБРАЗАХ 50-60-Х РР.

Творчий спадок Леся Курбаса, його методика підготовки акторів має великий вплив на українські акторські практики й донині. Не дивно, що основні її цінності було відображено у виконавській манері не тільки його учнів, а